

ПЕДАГОГИКА ЖАНА ПСИХОЛОГИЯ
ПЕДАГОГИКА И ПСИХОЛОГИЯ
PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY

*Качкын уулу Алтынбек,
педагогика илимдеринин кандидаты,
доценттин милдетин аткаруучу,
Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети,
Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары,
e-mail: altyuulu@mail.ru*

*Токтогонова Дамира Жекшенбековна,
магистрант,
Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети,
Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары,
e-mail: damkafk@mail.ru*

*Бактыбек кызы Венера,
магистрант,
Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети,
Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары*

**КЕНЖЕ МЕКТЕП КУРАКТАГЫ БАЛДАРДЫН ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК-
ЧЫГАРМАЧЫЛЫК ПОТЕНЦИАЛЫН ӨНУКТҮРҮҮ**

*Качкын уулу Алтынбек,
кандидат педагогических наук,
и.о. доцента,
Кыргызский национальный университет им. Ж. Баласагына,
Кыргызская Республика, город Бишкек,
e-mail: altyuulu@mail.ru*

*Токтогонова Дамира Джекшенбековна,
магистрант,
Кыргызский национальный университет им. Ж. Баласагына,
Кыргызская Республика, город Бишкек,
e-mail: damkafk@mail.ru*

*Бактыбек кызы Венера,
магистрант,
Кыргызский национальный университет им. Ж. Баласагына,
Кыргызская Республика, город Бишкек*

**РАЗВИТИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧЕСКОГО
ПОТЕНЦИАЛА МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ**

*Kachkyn uulu Altynbek,
candidate of pedagogical sciences,
acting assistant professor,
Kyrgyz National University named after J. Balasagyn,
Kyrgyz Republic, Bishkek city,
e-mail: altyuulu@mail.ru*

*Toktotonova Damira Dzhekshenbekovna,
graduate student,
Kyrgyz National University named after J. Balasagyn,
Kyrgyz Republic, Bishkek city,
e-mail: damkafk@mail.ru*

*Baktybek kyzy Venera,
graduate student,
Kyrgyz National University named after J. Balasagyn,
Kyrgyz Republic, Bishkek city*

DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL AND CREATIVE POTENTIAL OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

Аннотация: Макалада кенже мектеп курактагы балдардын интеллектуалдык-чыгармачыл потенциалы түшүнүгү жөнүндө окумуштуулардын эмгектери талданып, аны өнүктүрүүнүн психологиялык-педагогикалык шарттары аныкталды. Интеллектуалдык-чыгармачыл жөндөмдөрдү өнүктүрүүнүн натыйжалуулугу эксперименталдык жол менен текшерилип жыйынтыктары берилди.

Аннотация: В статье проанализированы работы ученых о понятии интеллектуально-творческого потенциала детей младшего школьного возраста, определены психолого-педагогические условия его развития. Экспериментально проверена эффективность развития интеллектуальных и творческих способностей и представлены результаты.

Annotation: The article analyzes the work of students on the concept of the intellectual and creative potential of children of primary school age, determines the psychological and pedagogical conditions for its development. The effectiveness of the development of intellectual and creative abilities has been experimentally confirmed and the results are presented.

Түйүндүү сөздөр: интеллектуалдык-чыгармачыл потенциал, кенже мектеп курак, өнүктүрүү, окутуу, тарбиялоо, көнүгүү, тапшырма.

Ключевые слова: интеллектуально-творческий потенциал, младший школьный возраст, развитие, обучение, воспитание, упражнение, задание.

Key words: intellectual and creative potential, primary school age, development, training, education, exercise, task.

Киришүү. Өлкөбүздө өсүп келе жаткан муундун билим деңгээли, адеп-ахлагы, дүйнө таанымы жана жалпы маданияты окумуштуу-педагогдордун көңүл борборунда. Мына ушуга ылайык, окутуу, тарбиялоо жана өнүктүрүү курактык өзгөчөлүгүнө жараша канчалык эрте болсо, ошончолук натыйжалуу болот. Окумуштуулардын белгилөөсүнө таянсак, кенже мектеп курак балдардын окуу ишмердүүлүгү аркылуу интеллектуалдык-чыгармачыл потенциалын өнүктүрүүнүн эң ыңгайлуу мезгили болуп саналат.

Кенже мектеп куракта балдардын интеллектуалдык, чыгармачыл мүмкүнчүлүктөрүн Н.Э. Вишнева, Н.Н. Жалдак, А.З.

Зак, Г.Ф. Кунгурцева ал эми Кыргызстанда Ж.Жумалиева, К.М.Кожегелдиева ж.б. тарабынан изилденип келген.

Изилдөөнүн максаты. Кенже мектеп куракта окуучулардын интеллектуалдык-чыгармачыл потенциалы түшүнүгүн талдоо жана аны сабак учурунда өнүктүрүүнүн жолдорун аныктоо.

Изилдөөнүн методдору. Окуучулардын интеллектуалдык-чыгармачыл потенциалын аныктоо үчүн педагогикалык-психологиялык изилдөө методдордун комплекси колдонулду. Адабияттарды талдоо, синтездөө, окуучуларга байкоо жүргүзүү, сурамжылоо жана психодиагностикалык методикалар.

Негизги мазмуну. Балдардын интеллектуалдык-чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрү ойлоп табуучулук, илимий, адабий, көркөм ж.б.у.с. жаратман ишмердиктерде байкалат. Интеллекттин болушу көбүнчө адамга тиешелүү билим, жөндөмдүүлүктөр менен бекемделген максаттуулук менен камсыз кылынат. Ал эми чыгармачылыктын эң маанилүү шарты болуп ишмердүүлүктүн эмоционалдык тонун жараткан белгилүү бир сезимдин болушун жана жаратмандыкты эсептесек болот.

Интеллектуалдык-чыгармачылык жөндөмдүүлүктөр психологдордон сырткары ар кыл тармактын өкүлдөрүн кызыктырып келген. Кээ бирөөнө жаратууга мүмкүнчүлүк берилсе, экинчисине мындай мүмкүнчүлүктөр берилбегени көптөрдө суроо жаратып келет.

Мына ушуга ылайык интеллектуалдык потенциалы жогору адамдын ой жүгүртүүсү оригиналдуулугу, ийкемдүүлүгү, ыңгайлашуу мүмкүнчүлүгү, эркин жана натыйжалуулугу, ассоциациялардын жеңилдиги жана жогору чыгармачылык кыял-чабыты менен мүнөздөлөт. Теориялык жактан алганда, интеллектуалдык-чыгармачылык потенциал педагогиканын, психологиянын, физиологиянын, маданият таануунун жана социологиянын татаал изилдөө предметине кирет.

«Интеллектуалдык-чыгармачылык потенциал» түшүнүгүн талдоодо анын теориялык жактан жетишсиз изилденгенин

белгилөөгө болот. Бир катар окумуштуулар интеллектуалдык-чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрдү тубаса шык менен байланыштырса, кээ бирлери билимди, көндүмдөрдү, кесиптик билгичтиктерди, адамдын эмгекке жөндөмдүүлүгүн арттыруучу компоненттерди бириктирген мүмкүнчүлүктөр деп айтып келишет. «Интеллектуалдык-чыгармачылык потенциал» түшүнүгү бирдиктүү семантикалык талааны түзгөн бир катар тектеш түшүнүктөр менен байланышат, алар: «изилдөө демилгеси», «креативдүүлүк», «социалдык ишмердүүлүк», таанып-билүү ишмердүүлүгү баланын дүйнөгө болгон мамилесинин активдүү-аракет формасы катары берилип келет [10, 128-б.].

Коомдук илимдерде инсандын потенциалдарынын ар кандай түрлөрү берилип келет (социалдык, тарбиялык, чыгармачылык ж.б.), аларды калыптандыруу жана өнүктүрүү маселелерине арналган педагогикалык-психологиялык адабияттарда «потенциал» түшүнүгү боюнча бир нече аныктамалар берилген.

Макалада «потенциал» түшүнүгүн инсанга төрөлгөндөн тартып берилген жеке ресурстар катары аныктоого болот, анын аракети актуалдуу же белгилүү бир шарттарда ишке ашат. Л.С. Выготскийдин актуалдуу жана жакынкы өнүгүү зоналары жөнүндөгү концепциясында «потенциал» түшүнүгүнүн каралышы кызыгууну туудурат. Актуалдуу өнүгүү зонасы – бул инсандын жөндөмдүүлүгүнүн белгилүү бир мезгилдеги өнүгүү деңгээли, ал эми жакынкы өнүгүү зонасы – өнүгүү потенциалы, мүмкүн болуучу өсүү зонасы катары аныкталат. Л.С. Выготскийдин айтымында, индивид актуалдуу өнүгүү зонасынан жакынкы өнүгүү зонасына өтүүнү ишке ашыруу үчүн анда ички функцияларды жана структураларды (физиологиялык, баалуулук, коммуникативдик ж.б.) өнүктүрүү мотивациялары болушу керектигин баса белгилейт [4, 18-б.].

Албетте, баланын интеллектуалдык-чыгармачылык мүмкүнчүлүктөрү белгилүү шарттарда «Жерге тоңуп калган үрөн»

сыяктуу, өзүнүн ачылышын бардык жашоо процесстерин, бардык өсүү тажрыйбаларын ж.б. таасир этүүлөрдү камтыган шарттарда жанданып, өсүп-өнүгөт [3].

Кенже мектеп окуучусунун интеллектуалдык-чыгармачылык потенциалын өнүктүрүү этаптуу жүрүп, мугалимдин даярдыгынын курамдык бөлүгү болуп саналат. Биз мугалимдин кенже мектеп окуучусунун интеллектуалдык-чыгармачылык потенциалын өнүктүрүүгө даярдыгын анын жаңы нерсени жаратуу жөндөмдүүлүгүн жана өзгөчө компетенттүүлүктү ийгиликтүү өздөштүрүүсүнө багытталган анын инсанынын фазалык, интеграциялык касиети катары түшүнсөк болот. Алар татаал психикалык көйгөйлөрдү чечүү, билимди, тажрыйбаны өздөштүрүү жана колдонуу жөндөмдүүлүгү, өзүн өзү аныктоого жана чыгармачылык менен өзүн өзү ишке ашырууга түрткү берүүчү жеке мүнөздөмөлөрдү колдонуу менен көйгөйлүү кырдаалдарды чече билүүсүн айтсак болот [5].

Кенже мектеп окуучусунун интеллектуалдык-чыгармачыл дараметин өнүктүрүү анын инсандыгынын оң жакка өзгөрүшүнө, курчап турган дүйнөгө көнүү жөндөмдүүлүгүн арттырууну, билимди өздөштүрүү гана эмес, турмуштук милдеттерди чыгармачылык мамиле менен чечүүнү камсыз кылат [8].

Интеллектуалдык-чыгармачылык потенциалын өнүктүрүү бир катар этаптарды камтып, мугалимдин атайын кесиптик даярдыгынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат, ал кенже мектеп окуучусунун интеллектуалдык-чыгармачылык потенциалынын өнүгүү этаптары жөнүндө билимди камтышы керек. Демек, кенже мектеп окуучусунун интеллектуалдык-чыгармачылык потенциалын өнүктүрүү мугалимдин даярдыгынан түздөн-түз көз каранды болот.

Ар кандай ыктар жөндөмгө айланганга чейин өнүгүүнүн узак жолун басып өтүшү керек. Психологдордун айтымында, кенже мектеп куракта баланын таанып билүү процесстери активдүү өнүгүп, дүйнө таанымы кеңейет. Ошондуктан өнүктүрүүнү

мүмкүн болушунча эрте баштоо керек, башталгыч мектеп курагындагы балдар чоңдордун өзгөчө камкордугуна көз каранды, көрсөтүп берүү, түшүндүрүү, кайталоо, ассимиляция ж.б. алардын когнитивдик сферасынын өнүгүүсүнө чоң салым кошот [2, 23-б.].

Кенже мектеп окуучулардын интеллектуалдык-чыгармачылык потенциалын сабактагы ишмердүүлүктө өнүктүрүүнүн жолдорунун бири практикалык иш-аракеттердин ыкмаларын өркүндөтүү, баарлашууда, оюнда жана тарбиялык иш-аракеттерде диагностика жүргүзүү аркылуу дагы ишке ашат [1].

Интеллектуалдык-чыгармачыл потенциалды өнүктүрүүнүн негизги ыкмалары: оюн техникалары, ден соолукту чындоочу көнүгүүлөр, визуалдык, маалыматтык окуу куралдарын методикалык жактан туура айкалыштыруу, окуу китеби, дидактикалык материалдар жана таяныч схемалар менен иштөө болуп саналат [9, 121-б.].

Мындан сырткары баланын интеллектуалдык-чыгармачылык жөндөмүн өнүктүрүүдө китеп маанилүү ролду ойнойт. Окуу процессинин жайбаракаттыгы, окууга болгон кызыгуунун жоктугу интеллектуалдык-чыгармачылык активдүүлүк процесстеринин да солгундап кетишине алып келет. Китеп окууга болгон каалоо, окууга туруктуу кызыгуу үй-бүлөдө калыптанат жана анын негизин китеп окуу адаты түзөт. Мына ушуга ылайык үй-бүлөдө баланын таанып-билүү кызыгуусун максаттуу түрдө өнүктүрүү керек [12].

Китеп окуудан тышкары музыканы кабыл алуу процессинде дагы интеллектуалдык-чыгармачылык потенциал өнүгөөрүн айтууга болот. Музыкалык тарбия эң чоң интеграциялык потенциалга ээ, анткени ал окуучуну курчап турган чындыкты жөн гана кабыл алууга эмес, анын өзүн өзгөртүүгө багытталган. Мугалим музыкалык каражаты менен окуучуларды эң оптималдуу жана адекваттуу сенсордук-эмоционалдык жана интеллектуалдык жактан коомдун реалдуу турмушуна киришин камсыздап, эстетикалык жактан тарбиялайт [11, 65-б.].

Башталгыч класстын окуучуларынын интеллектуалдык-чыгармачылык потенциалын өнүктүрүүгө багытталган өнүктүрүү төмөнкүдөй иш-чаралардын комплексин колдонууда ишке ашкан: мугалим сабакта, интеллектуалдык-чыгармачылык потенциалын өнүктүрүү боюнча психологиялык тренингдерди өткөрүү, ата-энелер менен баарлашуу. Балдардын интеллектуалдык-чыгармачыл потенциалын жогорулатуу төмөнкү этаптардан турду:

Биринчи этапта «Инсандын чыгармачылык потенциалынын деңгээлин баалоо» (автору В.И. Андреев) жана «Прогрессивдүү матрицалардын шкаласы» (автору Джон Равен) диагностикалык методдору жүргүзүлгөн [13].

Экинчи этапта Чүй районунун Чүй айылындагы В.Ф. Маркова атындагы №14 орто мектебинин 4-класстын окуучуларынын интеллектуалдык-чыгармачылык потенциалын өнүктүрүү боюнча иш системасы уюштурулган. Кенже мектеп окуучулардын интеллектуалдык-чыгармачылык потенциалын өнүктүрүү боюнча иштердин системасын уюштуруунун маанилүү багыттарынын бири болуп балдардын туруктуу когнитивдик кызыкчылыктарын, чыгармачылык демилгелүүлүгү болду. Мындан сырткары көйгөйдү чечүүнүн жолдорун издөөдө өз алдынчалык, акыл-эс ишмердүүлүгүнүн көндүмдөрүн калыптандыруу менен байланышкан балдардын толук интеллектуалдык өнүгүүсүн камсыз кылуучу шарттар эске алынган.

Психологиялык-педагогикалык изилдөөлөр көрсөткөндөй, ой жүгүртүүнү өнүктүрүү окуу жана таанып-билүү иш-аракетин туура уюштуруу менен окуучунун мотивациялык муктаждык чөйрөсүн камсыздап, таанып-билүүнүн курактык өзгөчөлүктөрүн жетишээрлик билген кезде эффективдүү болот [9, 204].

Окуучулардын интеллектуалдык-чыгармачыл потенциалын өнүктүрүүдө математика жана адабий окуу сабактарын даярдоо жана өткөрүү төмөнкү принциптерге ылайык жүргүзүлдү:

Баланын интеллектин ар тараптуу өнүктүрүү принциби. Сабактар үчүн көнүгүүлөр тандалып алынды, алар берилген тема боюнча билимди, билгичтикти жана көндүмдөрдү калыптандырууга гана салым кошпостон, бир катар интеллектуалдык сапаттарды да өнүктүрөт.

Окууга натыйжалуу мамиле кылуу принциби. Сабак балдар тапшырмаларды чечүүнүн өз алдынча жолдорун издей тургандай уюштурулат, анткени бул алардын чыгармачылык ой жүгүртүүсүн активдештирет жана интеллектуалдык сапаттарын өркүндөтөт.

Негиздүү жооп принциби. Тапшырмалар балдар өз көз карашын, өз алдынча чечимди негиздөө зарылдыгын түшүнө тургандай түзүлөт.

Позитивдүү мотивация принциби. Ийгиликтүү окуу процесси үчүн сабакта төмөнкү шарттар түзүлөт: кубаныч, таң калуу, ырахат тартуу атмосферасы, «ийгиликтүү кырдаалдар» жаратылат ж.б.

Гуманизм жана кызматташуу принциби. Ар бир баланы өзүнүн жеке-психологиялык өзгөчөлүктөрү жана кемчиликтери менен кабыл алуу, алардын тандоосун урматтоо [12].

Башталгыч билим берүүнүн ар кандай деңгээлдериндеги балдардын интеллектуалдык-чыгармачылык потенциалын өнүктүрүү процессиндеги спецификалык мазмун жаш өзгөчөлүгүнө жараша бөлүнөт. Ошентип, 4-класстардагы окуучулардын интеллектуалдык-чыгармачыл өнүгүүсүндө сөздүк-логикалык жана чыгармачыл ой жүгүртүүсүн калыптандырууга, шарттуу көңүл бурууну жана иш-аракеттин ички планын өркүндөтүүгө басым жасалды [7, 179-б.].

Кабыл алуунун өнүгүшү менен кенже мектеп окуучулары нерселердин (түс, форма, көлөм) жекече белгилерин же касиеттерин аныктоого жана талдоого, көргөндөрүн түшүнүүгө, кабыл алуу процессине психикалык ишмердүүлүктү активдүү киргизүүгө үйрөтүү маанилүү болду. Кабылдоону өнүктүрүү үчүн биз атайын тапшырмаларды колдондук. Окуучуларга жупташкан, кичине

айырмачылыктары бар сүрөттөр берилип, айырмачылыктарды табуу милдети коюлду [8].

Көнүл буруунун туруктуулугун калыптандыруу үчүн, анын концентрациясын, бөлүштүрүлүшүн сактоонун узактыгы, б.а. бир эле учурда эки же андан көп аракеттердин аткарылышын көзөмөлдөө жөндөмү менен аныкталды, «сызыктарды жандыр» көнүгүүлөрү колдонулду.

Мисалы:

Сызыктарды «жандыр».

Ортомчулук жаттоону калыптандыруу, б.а. жаттоо үчүн жардамчы каражаттарды, анын ичинде белги-символдорду колдонуу, эсте калган объектилерди бөлүктөргө бөлүүнү, алардагы ар кандай касиеттерди бөлүп көрсөтүүнү, алардын кайсынысы менен кандайдыр бир системанын ортосунда белгилүү байланыштарды жана мамилелерди орнотууну талап кылат. Балдардын ассоциативдик эс тутумун өнүктүрүү үчүн төмөнкүдөй көнүгүүлөрдү колдондук:

Вариант 1

Мугалим бир сөздү айтып баштайт, бала мугалимдин сөзүнө өз сөзүн кошуп айтат. Мугалим өзүнүн сөзүн, баланын айткан сөзүн кайталап, үчүнчүсүн кошот. Андан кийин эстафета балага кайтып келет, ал аталган 3 сөздү кайталап, дагы бирөөнү кошуусу керек ж.б. «Сөз эстафетасы» үчүн кандайдыр бир теманы тандап алган жакшы, мисалы: «Жаратылыш», «Аба ырайы», «Спорт», «Жер-жемиштер». Сиз бир тамгадан башталган сөздөрдү же жандуу зат атоочторду гана атаганга макул боло аласыз ж.б.

Вариант 2

Мугалим кыска сүйлөм айтат, бала ал сүйлөмгө дагы бир сөздү кошуп кайталайт, мисалы: «Мен тартам». Бала кошумчалайт: «Мен альбомго тартам». Мугалим: «Альбомдо жакшы тартам». Бала кошумчалайт: «Мен альбомдо боёктор менен жакшы сүрөт тартам» ж.б.

1) оозеки фантазияны өнүктүрүү боюнча тапшырмалар: а) жомок, аңгеме жазуу; б) эгерде... эмне болорун элестет;

2) вербалдык эмес фантазияны калыптандыруу боюнча тапшырмалар (жаңы объектти түзүү: жаныбар, механизм ж.б.);

3) пантомимикалык фантазияга тапшырмалар (чайнекти, машинаны, поездди ж.б. сүрөттөө);

4) визуалдык фантазияны өнүктүрүү боюнча тапшырмалар: а) бүтпөгөн чиймени бүтүрүү боюнча тапшырмалар; б) геометриялык фигуралардын жардамы менен мүмкүн болушунча көп нерселерди тартуу [12, 294].

Кенже мектеп окуучулардын толук психикалык өнүгүүсү ой жүгүртүүнүн үч түрүн тең колдонууну камтыйт. Визуалдык эффективдүү ой жүгүртүүнү өнүктүрүү үчүн төмөнкүлөр кеңири колдонулган: сүрөт тартуу, моделдөө, долбоорлоо ж.б.

А.З. Зак тарабынан иштелип чыккан «картаны орун котор», «оймо түшүрүү», «квадрат чогултуу», «уникум», «чекиттер» колдондук. Мисалы, «оймо түшүрүү» оюну 16 окшош кубиктен турат. Ар бир кубиктин бардык 6 бети ар кандай, 4 түскө боёлгон. Бул көптөгөн варианттарда алардан түстүү үлгүлөрдү жасоого мүмкүндүк берет. Бул оймо-чиймелер ар кандай нерселердин, сүрөттөрдүн контурларын чагылдырат, балдар аларды атаганды жакшы көрүшөт. Кубиктер менен оюнда балдар үч түрдүү тапшырманы аткарышат

Биринчиден, тапшырма үлгүлөрүнүн жардамы менен кубиктерден бир эле оймону бүктөгөндү үйрөнүшөт. Андан кийин тескери маселени коюшат: кубиктерди карап, алар түзгөн үлгүнүн чиймесин тартышат. Акыры, үчүнчүсү, китепке кирбеген 9 же 16 кубиктен турган жаңы үлгүлөрдү ойлоп табуу, башкача айтканда, чыгармачылык менен алектенүү [8].

Дидактикалык оюндар: конструктор, курама оюнчуктар, мозаика, лото, домино ж.б.

Көрсөтмөлүү-образдуу ой жүгүртүүнү өнүктүрүү үчүн биз төмөнкү көнүгүүлөрдү колдондук: «ашык предмет», «топторго бөлүү» ж.б. Бул көнүгүүлөрдүн негизин сүрөттөр тартылган, аларды эске алуу менен

бала сунушталган тапшырманы аткарышы керек [11].

Сөздүк-логикалык ой жүгүртүүнүн маанилүү белгилеринин бири түшүнүктөрдүн иштеши болуп саналат. Вербалдык-логикалык ой жүгүртүүнү өнүктүрүү психикалык операцияларды: анализдөө, синтездөө, жалпылоо ж.б. түзүүлөрдү камтыйт. Салыштыруу операцияларын иштеп чыгуу үчүн окшош объекттерди (чымын менен көпөлөк; стол жана отургуч) окшоштук жана айырмачылык белгилерин табышкан [3].

Корутунду. Жыйынтыктап айтканда 4-класстын окуучуларынын интеллектуалдык-чыгармачыл потенциалын жогорулатуу ишин уюштуруу жана өткөрүүнүн актуалдуулугу жогорулады. Окуучулардын окуу-таанып билүү ишин туура уюштуруу менен алардын бүткүл ой-жүгүртүү, эс-тутум, көңүл буруу ж.б. когнитивдик процесстерди өнүктүрсө болот. Интеллектуалдык-чыгармачыл потенциалды өнүктүрүү боюнча атайын сабактар салттуу сабактардан айырмаланып жыйынтыкка гана басым кылынбастан процессуалдык жагына көбүрөөк маани берилди. Мына ошондуктан кенже мектеп курактагы балдардын интеллектуалдык-чыгармачыл потенциалын өнүктүрүү боюнча сунушталган иштердин системасы натыйжалуу болду. Изилдөөнүн жүргүзүлгөн текшерүүчү этабы кенже мектеп окуучулардын интеллектуалдык жана чыгармачылык потенциалын өнүктүрүү боюнча иш тутумунун натыйжалуулугу аныкталды.

Адабияттар:

1. Андреев, В.И. Оценка уровня творческого потенциала личности. [Электронный ресурс] / В.И. Андреев. – Режим доступа : <https://studfiles.net/preview/3799548/page:8/> – (Дата обращения : 18.09.2018).
2. Асеев, В.Г. Младший школьный возраст: учеб. пособие / В.Г. Асеев. – Иркутск, 2011. – 128 с.
3. Вишнева, Н.Э. Актуализация креативности младших школьников в процессе реализации специальной развивающей программы: автореф. ... дисс. канд. психол. наук: 19.00.07 / Н.Э. Вишнева. – Иркутск, 2006. – 19 с.
4. Выготский, Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: кн. для учителя / Л.С. Выготский. – Москва: Просвещение, 2005. – 93 с.: ил.
5. Дубровина, И.В. Младший школьник: развитие познавательных способностей: пособие для учителя / И.В. Дубровина [и др.]. – Москва: Просвещение, 2003. – 208 с.
6. Жалдак, Н.Н. Развитие логичности мышления у младших школьников / Н. Н. Жалдак // Начальная школа. – 2013. – № 7. – С. 77-82.
7. Жумалиева Ж.М. Жаш курак психологиясы: окуу куралы. – Б., 1999. – 256 б.
8. Зак, А.З. Развитие теоретического мышления у младших школьников: учеб.пособие / А.З. Зак. – Москва: Просвещение, 2010. – 325 с.
9. Качкын уулу А. Психологиялык-педагогикалык милдеттерди жана кырдаалдарды чечүүдө мугалимдин рефлексиясынын ролу // Известия Кыргызской академии образования. – Бишкек, 2022. – № 1 (56). – С. 120-123.
10. Кунгурцева, Г.Ф. Социологический анализ понятий «интеллектуальный потенциал личности» и «интеллектуальный потенциал общества» / Г. Ф. Кунгурцева // Социально-гуманитарные знания. – 2013. – № 5. – С. 128-138.
11. Муратбек Касей. Башталгыч мектептин окуучуларына музыкалык тарбия берүүнүн негизги ыкмалары // Известия Кыргызской академии образования. – Бишкек, 2022. – № 1 (56). – С. 65-70.
12. Селиверстова, Е. А. Творческие задания для раскрытия индивидуальных способностей обучающихся / Е.А. Селиверстова // Начальная школа. – 2013. – № 1. – С. 54-56.
13. Тест Равена. Шкала прогрессивных матриц. Методики для диагностики интеллекта [Электронный ресурс] / Дж. Равен. – Режим доступа:

<https://psycabi.net/testy/717>. – (Дата обращения : 11.09.2018).

Рецензиялаган:
Токтомаматов А.Д.,
педагогика илимдеринин кандидаты